

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՎԻՐԳԻԼԻՈՍ

Մ Շ Ա Կ Ա Կ Ա Ն Ք

Գ. ԳԻՐԳ

(Շար. տես Բազմ. 1923 էջ 178)

○ ○

Եւ քեզ ինչո՞ւ իմ տաղերովս երգէի
 Լիբեական անդէրդներն, արօտներն,
 Ինչո՞ւ իրենց բնական չհիղերը ցիր ցան.
 Յաճախ գիշեր ցերեկ ամբողջ ամիսով
 կը թողուն հօտն որ արածի եւ երթայ
 Անապատները լայն՝ առանց վանատրի,
 Դաշտերն այնքան կը տարածօին հեռուներն:
 Ափրիկ հովիւն ամէն ինչ հետ կը տանի,
 Տուն, թերափ, գէնք, Ամիկլէան շուն, կրէտ
 Ինչպէս արի հոռմայեցի՝ հայրենի՝ [կապարճ.
 Վառուած գէնքով՝ կը չուէ բեռով մ'ահագին,
 Եւ հասնելով անակրկիլ՝ կը զրնէ
 Բանակն ու դէմ կը ճակատի թշնամոյն:

Բայց ոչ այսպէ՞ս՝ ուր Սկիւթացիք կը բնակին
 Եւ ալիքները Միովտեան եւ Խտրոս
 Որ իր պըղտոր հոսանքներով կը զլորէ
 Շիկակարմիր աւազ, եւ ուր Ռոդոպէ
 կը կարկառի դէպ ի բեւեռ՝ դառնալով
 Ինք իր վըրայ. պաճարներն հոն կը պահեն
 Տաք գոմերու մէջ, ուր ոչ մէկ կողմ երբեք
 Չեն երևար ոչ մարգերուն մէջ խոտեր
 Եւ ոչ տերեւ ծառերուն վրայ. այլ երկիրն
 Հոն կը պարզի հեռուն անդ ձիւներու
 Կարկառակոյտ դէզով եւ եօթը կանգուն
 Վեր բարձրացած սառոյցներու լեռներով:
 Միշտ ձըմեռ, միշտ կը փըշ ցուրտ հիւսիսին:
 Արեւը հոն բնաւ երբեք չի փարատեր
 Տքծփայլ ստուերներն, ոչ երբ ձիւերը հեծած
 Կ'ապառառակէ դէպ ի եթերն երկուաբերձ,
 Եւ ոչ ալ երբ բոսոր ծովուն մէջ կը լուայ
 Կառքն իր վայրէջ: Հոսուն գետին մէջ յանկարծ
 Կեղեւաքները կը ձուլուին թանձր ու խիտ,
 Եւ ալիքներն իսկոյն կը կրնն չալակնին
 Երկաթապատ երկաթակուռ անիւներ.
 Երբեմն անոնք ասպիշական գողաթո՞ր
 Քաշտիներու, եւ արդ այժմիկ կառքերու.
 Կը ճաթըռտի պըղիմնի յաճախ, կը սառնի

Կը կարծրանան հագնողներուն վրայ գգնատներն,
 Եւ կը ճեղքեն հեղուկ գինին տապառով.
 Եւ կը փոխուին միապաղաղ սառոյցի
 Լիճերն ամբողջ, եւ կը կախուի խըռուացած
 Մօրուքներէն վար կարծրակուռ պաղորտակն:
 Եւ սակայն ձիւնը չի դադրիր տեղալէ.
 Կը կորուրն ոչխարակներն, եղներու
 Ցաղթ մարմիններն եղեմնապատ կը կանգնին,
 Եղջերուները ջուրած կը թըմրին
 Դոր խաւերու տակ, եւ հազիւ կ'երեւան.
 Եղջերուներուն ծայրովն, եւ ալ չեն զանոնք
 Հետապընդեր սարսափահար՝ ոչ չունեն
 Արձակելով, ոչ թակարդներ լարելով,
 Կամ սոսկումովը կարմորակ փեստուրին,
 Այլ կը սպաննեն զանոնք մօտէն երկաթով
 Եւր զիմակաց լերան հետ զուր կը մըրցին
 Իրենց կուրծքով, եւ կը սպաննեն մինչ անոնք
 Կը պոռչեն աղիողլորմ, եւ կ'առնեն
 Ուրախ զըւարթ կը տանին մեծ գոռումով:
 Անձաւներու մէջ գետնափոր կը հանգչին
 Իրենք երկրի խորունկն անքոյթ ու խաղաղ.
 Ուսկութին վրայ թաւալելով կաղնիի
 Շէղակոյտեր եւ նըզարներ ողջանդամ
 Կրակի կու տան եւ իրենք հոն կ'անցընեն
 Խաղով ցայգերն եւ բերկրալից կը խըմեն
 Խմորէ՝ թըթու սինէ չինած գինիինին:
 Այսպէս այս ցեղն ապերաւան մարդերու
 Հիւսիսանձմ մայլին ներքեւ եօթնարփի
 Կը ծեծուի միշտ Ռիպեան բուքով, եւ ունի
 Անդամներուն ծածկոյթ խալտեաշ ըստեներ:

Եթէ կ'ուզես գեղեցիկ բուրդ ունենալ,
 Դախ անտառները մացառուտ, փուշ՝ տատասկ՝
 Ոթոգ հեռու թող ըլլան, խոյս տուր պարարտ
 Արօտներէ, եւ ընտրէ միշտ ըլպիտակ
 Հօտեր փափիկի գեղմով: Եւ խղիւղ թէպէտ
 Ինքը ճերմակ ըլլայ բոլոր, եւ միայն
 Խոնաւ քիմքին տակ ունենալ սեւ լեզու,
 Վըտարէ՞ գայն. մի՞ գուցէ սեւ բիծերով
 Մըթընցընէ ձագերուն զգաթը քընքուշ,
 Այլ լի դաշտին մէջ դուն ուրիշ մը փընտռէ:
 Այսպէս ձիւնթոյր բուրդին ձօնով՝ հաւատալ
 Եթէ կ'արժէ, քեզ՝ օան, աստուածն Արիագեոյ
 Խաբեց, Լուսնակ հըրապուրուած, կանչելով
 Քեզ խորահոգունը անտառներէն, եւ դու ինք
 Զանարգեցիր զանի որ քեզ կը կանչէր:

Իսկ թէ կաթի եւ սիրող, դուն քու ձեռքով
 Բեր մըսուրհները լեցուր սինն եւ ներգին
 Առաքողէն, եւ տըւած խորըդ աղէ՛:
 Արողք անոնք ջուրն աւելի կը սրին
 Եւ ծիծերնին կ'ուռեցընեն աւելի,

Եւ աղին համը կը բերեն կաթին մէջ:
 Կը հեռացնեն շատիւ իրենց մօրերնէն
 Արդէն մեծցած այծերն, անոնց ցուկներուն
 Անցընելով երկաթագամ երթանձան.
 Եւ առտւան ու. ցորեկուան կըթածնին
 Կը մակարդեն գիշերն, իսկ այն որ կ'թեցին
 Մայրամուտին եւ կամ մութին, վաղն առտու
 Հովիւր գայն կայթով քաղաք կը տանի,
 Եւ կամ անոր մէջ քըչիկ մ'աղ խառնելով
 Զայն ձըմրուտան համար մէկդի կը դընեն:

Եւ շունբուն հոգն ալ չըլլայ թող վերջինն,
 Ալ դուն սընուր կաթի պարարտ շինուկով
 Ժիր բարակներ ըսպարտական եւ հոժուր
 Մոլոս գամիներ. ցորչափ անոնք պահպանեն
 Դուն մի վախնար որ գող մըտնէ գիշերով
 Փարախդ ներս, կամ քարձակում գործէ գայլ
 Կամ կըռուզան Սպանոսն յանկարծ փըրթի
 Զաճախ նաեւ պիտ' հալածեն արշաւով լճաղ:
 Երկշտոց ցիտերն եւ շունբերով որսաս դուն
 Նապաստակներ, շունբերով վիթ եւ յամոյր.
 Զաճախ անոնց հաշիւներով տապապան
 Ու հալածեն պիտ' կինճեր՝ մացառուտ
 Բայցցներն ցատկեցներով թափով դուրս,
 Եւ բարձրաբերձ լեռներուն վրայ գոռումով
 Մեն՝ եղջերուն դէպ ի վարմերը քըչես:

Երբմէ վառել փարախներով մէջ հրբեծն
 Ա եղեկին հոտեւան, ու վանել
 Հոտած օձերը քաղբանեան ճնններով.
 Հատ անգամ իժմ ժանտաժուտ եւ խածան
 Կը պահուրտի մըսուրներուն տակ անշարժ,
 Որպէս զի լոյսն երկընթի գինը չըլլէ.
 Կամ օձը՝ վարժ տողոսկելու մըտնելու
 Յարկի՝ ստուերի ներքեւ, դըմնէ պատուհաս
 Արշաւներու, եւ թափելու հօտին մէջ
 Իր թոյնն՝ հողի տակ կը բուռնէ. ան հովի,
 Ա՛ռ քար ու բիր. ըսպանալից կը կանգնի
 Անա եւ վիզն ուռցուցած՝ կը շըլէ,
 Զարկ. ան փախաւ ահա ու խոր խոթնց ներս
 Ահաբեկ գլուխը, մինչ մէջքին օղակներն
 Ու գումարտակն ոլորտապատ տըտունին
 Կը քակուին վէտ վէտ, եւ պարոյրը յետին
 Կը քաշէ հետն յամրըթացիկ ոլորներն:

Կալաբրացուց ախտառներուն մէջ նաեւ
 Կայ օձ մը չար, կանգուն լանջքով ուղղաբերձ՝
 Թնփոտ թիկունքն հոլովելով, երկայն փոր
 Խալաքաբողջտ՝ մնծ նիշերով նըկարէն.

Որ երբ գետնին աղբերներէն կը յորդեն,
 Եւ մինչ տամուկ ցարուծով թաց է երկիրն
 Եւ անձերուտ հարաւներով, լիճներուն
 Կը բնակի մօտ, եւ ամպարիշտը նըստած

Ափունքը հոն՝ ցըպարպատուն կը խըծէ
 Դըժոխ որկորը շաղակրատ գորտերով
 Եւ ձուկերով. իսկ երբ ճահիճը չորնայ
 Եւ գետինները ճաթըտան խիտ տաքէն,
 Դէպ ի ցամաք կը վազէ ան, եւ աշուին
 Թաւալելով կայծակնացայտ, ծարաւն
 Մոլեգնաշունչ, տապէն զազան մը դարձած՝
 Կատաղութիւնը կը թափէ դաշտերում:
 Դաւ լիցի այն ատեն ինձ քաղցըր նիշնով
 Ներհել երկնի տակ, կամ փըռուիլ տարածուիլ
 Ծառի մը կուշտը խոտերուն վրայ յորսայտ,
 Երբ ձըգած խոբըր մէկդի՝ նոր մանկութեամբ
 Պայծառապալայ, ման կու գայ՝ առնը թողած
 Իր կորինները կամ ձուր, ճօճելով
 Իր բերանին մէջ եռասայր շէտ լեզուն,
 Եւ արեգդէ՝ կը շողողայ բարձրավիզ:

Թորգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

Շարունակիլի

ՔԱՅՆԻՅԻԾ... ՄԻՆՁ Կ'ԱՆՑԻՆԻՅԻ

Կը տըժուին երկինք. հովիւ խրատիրա
 Կ'այլադուռնէ շինող լոճին գէգն հնդիկ
 Ու չի ցարք բերդիքն մէջը շըքաղ
 Կհաճիլա պատկին, ինչպէս իրեն շինէ աստղիկ,
 Խորոխտ անպին պաշառառք կը վարդեն
 Երդիքն իրենց ծով ուռցուց, ու ճաքան
 Հանթ կը վիժեն իրենց արեգ հնդեցն,
 Դոր ու սարսուռ աղբիւրով է.ք մարդութեան.
 Կը մըրերէն այն աղանքի մանուկներ
 Որ ափին մօտ ուղին համարչ կու տային.
 Կապոյտին տեղ ճերմակ փրփուրք են նազիւր
 Ու կը ձեռնէ ափը ճիւղտ զայրաղիւ:
 Կ'անձրնէ դուրսն, ինձ ճըռուր սիրտակն
 Վերէն խղիկս կը կարգայ, լճու, սիրանձ
 Անդորրութեան ու շանքերու օթեան.

Ու կարկանտած պատուհանս կը դիտմ...
 Երբմէ ինձի. Մանք բերութիւն փարթի
 Հալածեցի՜ր զիս քու ծոցդ սիրտաղ
 Ուր Արարին ինձի համար հրաշալի
 Ինչիւ խորութիւնը թաքուն պահէր է այնտեղ:
 Իսկ դու, թըլնէ՜ր կը իմ սիրուն, ան բարձրաբերձ
 Ու դարաւոր մայրին ըրած հանդերսան
 Կ'երգես տաթն տակ. մէն մի վանկէ իբր ուղիք
 Երկինք ուղղած ծագելու տարք ծխածան:

Երանի՜ ճիւղ, անուգ, անվայն կը դիտես
 Հիւսեղն ու շանթ. սըրտիկը չի խոռովի.
 Ո՛ր լոսեցի՜ր մի՞նէ պատգամն աղիկէ
 Որ ճիւղ դրժոյ կը ծագէր աստղ յուսալիւ:
 Թէ երկնեցին մէջ երկանիկ Այն անտեղ
 Ինչպէս մարգին շուշաններուն կուսական
 Սէր կը տածէ անդադար, հոյսպէս ալ ճիւղ
 Արարախիրտ տեղեկեքին ո՞վ գուսան:

Միւրեն թըլնէիկ, պատմին հողույն եւ անմեղ
 Սրբ վըշախուս է արեւաբաց փոթորիկէ
 Սեն խըռովի, որուն ամբիժ է սուրբ ճիւղ՝
 Երկնեցն ողջոյն կը ցուցանէ գեղեցիկ:

Հ. Ե. ՓԵՏԻԿԵԱՆ